

Epidemia de fake news. Cum îi virusează Rusia pe românii cu minciuni periculoase. „Sunt echipe de sociologi, psihologi, agenți secreți”

Mihnea Lazăr 13.04.2020 09:00

Milioane de postări false referitoare la noul coronavirus circulă, în aceste zile, pe platformele de social media din lume, conform celor mai recente date ale Comisiei Europene, în condițiile în care Rusia desfășoară, în această perioadă, o amplă activitate de dezinformare împotriva țărilor din UE, inclusiv România. Până în prezent, Comisia Europeană a identificat, prin intermediul unui site specializat în depistarea știrilor false, nu mai puțin de 110 „narative” (teme principale) legate de Covid-19, prezente în peste 2.700 de articole de tip „fake news” provenite de la site-uri apropiate Moscovei.

Întregul raport al Comisiei Europene dedicat crizei provocate de coronavirus poate fi citit integral, în limba engleză, [aici](#).

În unele cazuri, informațiile false au generat acțiuni violente ale celor care s-au lăsat influențați de ele. În Marea Britanie, opinia publică a fost șocată atunci când cetățeni britanici creduli au citit pe internet că noua tehnologie 5G ar fi de vină pentru răspândirea coronavirusului și [au incendiat stâlpii pentru telecomunicații ai unei mari companii, și i-au atacat pe stradă pe angajații acesteia](#). Guvernul britanic și companiile telecom au fost nevoite să reacționeze pentru a liniști spiritele, asigurând populația că NU există nicio dovadă științifică care să ateste o legătură între tehnologia 5G și orice fel de virus.

Ministrul britanic Michael Gove a spus că această teorie răspândită printre oameni „este o aberație periculoasă”, iar șeful Sistemului Național de Sănătate a calificat-o drept „cea mai mare prostie, un fake news de cea mai joasă speță”

Unda de șoc a acestei bruște epidemii de ură la adresa companiilor telecom s-a conturat mult mai bine după ce s-a descoperit că [la capătul celălalt al firului se vorbea în rusă](#).

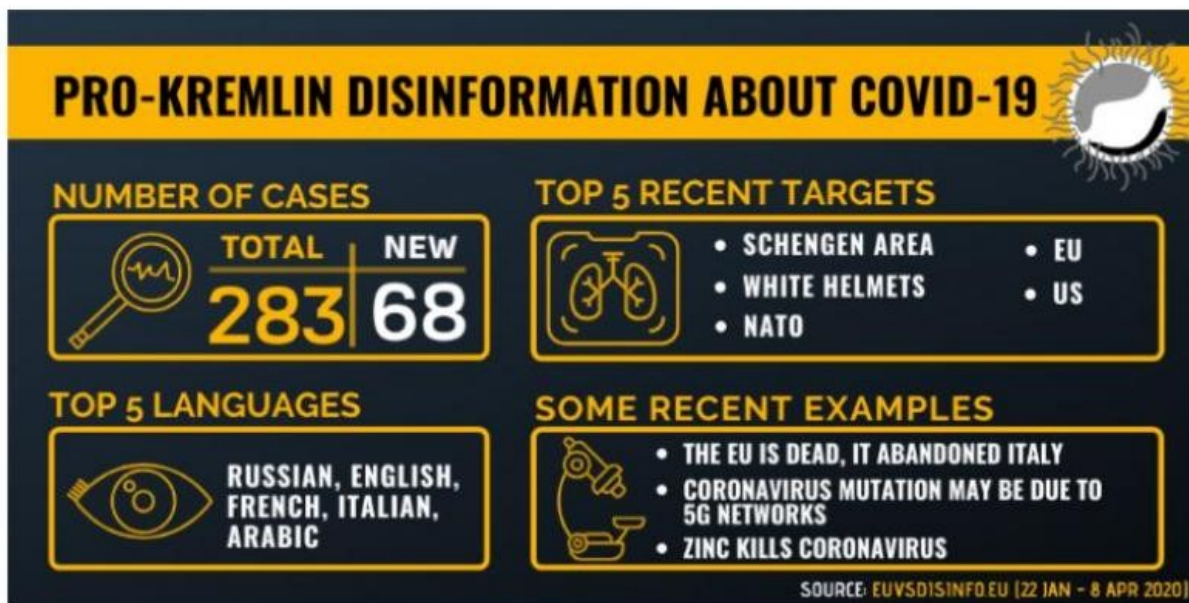
Russia Today, instituția de presă a Kremlinului, a devenit o veritabilă platformă pentru răspândirea conspirațiilor legate de 5G, încă înainte de epidemia de coronavirus. [New York Times a sugerat](#) că insistența prin care canalele de presă ale Kremlinului susțin ideea „apocalipsei 5G” e parte a unui plan a lui Vladimir Putin, prin care se încearcă întârzierea răspândirii acestei tehnologii în țările mai dezvoltate decât Rusia, aflată în pericol să rămână în urmă, tehnologic și economic.

România, „cazul 191” din sertarul cu știri false

De cealaltă parte a Europei, în România, alți cetățeni s-au lăsat convinși că [vitamina C reprezintă leacul-minune care te vindecă de Covid-19](#). Vitamina C administrată intravenos ar fi, astfel, un soi de super-aspirină a săracului, un mega-panaceu ușor de găsit și procurat, dar mereu carotat de perfida și atotputernica industrie Big Pharma.

Povestea vitaminei C din România figurează drept „cazul 191”, pe site-ul [euvsdisinfo.eu](#), un instrument al Comisiei Europene specializat în depistarea știrilor false care vin de la Răsărit. „Pacientul zero”, în acest caz, a fost site-ul Sputnik din Republica Moldova.

Alte povești similare, despre tratamente-minune care iau covidul cu mâna, includ [argintul potabil, usturoiul, mineralele minune ori băutul apei la fiecare sfert de oră](#).

Alte teme favorite: moartea UE și zincul care ucide coronavirusul. Foto: captură euvsdinfo.eu

În România, la recomandarea Grupului de Comunicare Strategică, autoritățile au restricționat de fapt accesul la un site obscur, breackingnews.xyz, care utiliza o platformă din Rusia și care cultiva teorii ale conspirației cu scopul decredibilizării autorităților române și măsurilor luate pentru combaterea Covid-19.

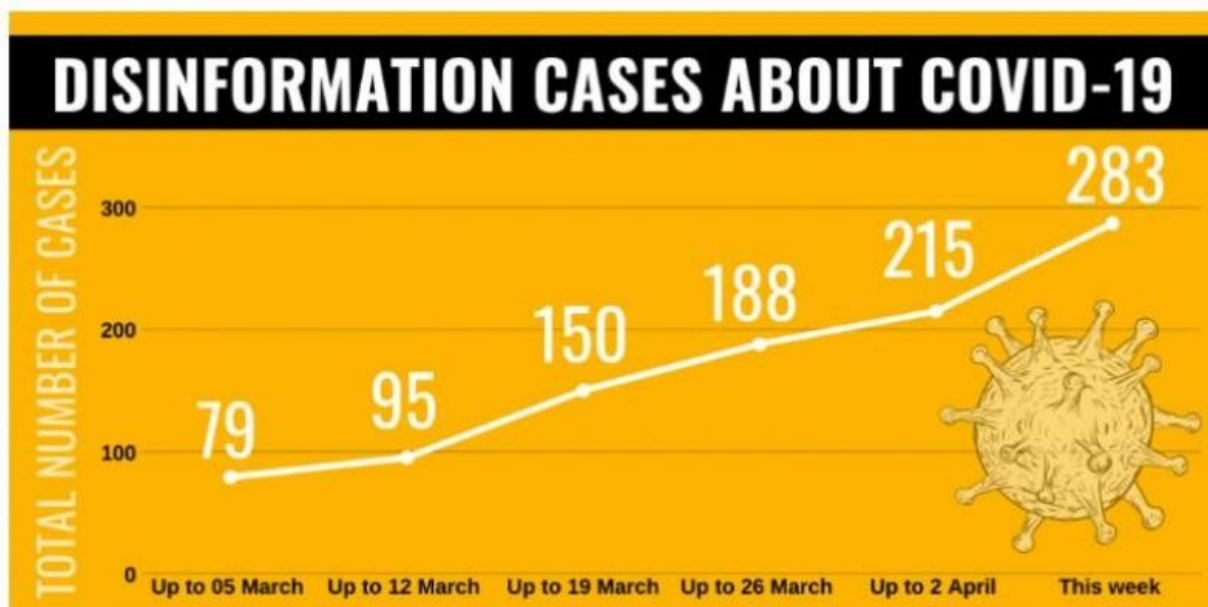
„Menționăm faptul că site-ul în cauză prezintă titluri de articole șocante, cu informații false, fiind configurat astfel încât atunci când se încearcă accesarea articolelor pentru a citi conținutul acestora este afișată opțiunea obligatorie de a distribui pe contul de Facebook respectivul material. În fapt, informația care poate fi accesată/vizualizată de un utilizator este doar cea menționată în titlul articolelor, existând doar aparența înșelătoare că pot fi accesate mai multe informații false”, explicau autoritățile de la București în solicitarea de blocare a site-ului rusesc”.

Un adevărat război se poartă, în aceste zile, prin tranșeele Internetului și subsolurile infectate de troli ale Facebook-ului. Zvonuri deloc liniștitoare și vești venite pe ascuns se propagă mai iute decât lumina și provoacă o altă pandemie, cu numele de **infodemie** și care poartă microbii rezistenți ai haosului și neîncrederii.

De la ruși vine ploaia. De informații false. Moscova neagă totul și pune totul pe seama „obsesiei antiruse”

De ceva vreme, STRATCOM, Serviciul European de Acțiune Externă al UE, arată tot mai obsesiv [cu degetul către Kremlin](#), un client mai vechi al Europei occidentale, în materie de dezinformări și operațiuni care presupun producerea de mult fum și ceață.

Omenirea se confruntă în prezent cu o pandemie care a provocat o criză fără precedent a epocii moderne. Logic, într-o asemenea situație, oamenii caută să se informeze tot mai mult. Cu creșterea informațiilor, cresc și dezinformările.

Numărul dezinformărilor despre Covid 19 e în continuă creștere. Foto: Captură euvsdinfo.eu

„De această nevoie de informare beneficiază mulți actori statali, non-statali, economici. E un spectru foarte larg și de actori și atunci UE, prin serviciul de Acțiune Externă a simțit nevoia să sistematizeze poveștile cu iz conspiraționist care circulă în statele membre”, a declarat pentru Digi24.ro Alina Bârgăoanu, membru afiliat al [Centrului European de Excelență pentru Combaterea Amenințărilor Hibride](#) și fost expert al Grupului pentru combaterea știrilor false din cadrul Comisiei Europene.

„La nivelul UE, din 2014 s-au acumulat foarte multe lucruri în acest sens și știm foarte clar cum funcționează”, spune analistul politic Cristian Pârvulescu despre valul de dezinformări care vin dinspre Kremlin.

„După 2014, rușii spun că nu mai există diferențe între starea de pace și starea de război. E, practic, un război permanent. Și atunci, pentru ei, este legitim să recurgă la astfel de mijloace”, adaugă Pârvulescu.

„Dezinformarea pe teme de viruși, pandemii, chestii virale, reprezintă un narativ foarte lung, e o chestie care ține de Războiul Rece, de Uniunea Sovietică”, este de părere analistul Sorin Ioniță.

Cu o istorie atât de bogată, „narativul” se poate recicla extrem de ușor în funcție de context, la fel cum pot fi folosite aceleași piese Lego pentru diverse construcții.

„Există un pattern, un tipar care e calat pe specificul culturii fiecărei comunități. La nivelul unui stat, deja au ajuns la o foarte bună cunoaștere, încât pot transmite un anumit tip de informație către un anumit tip de public. Astfel, se obține maximă influență”, spune Pârvulescu.

„Când se simte că există sensibilitate în populație, se mai lansează câte o chestie. Acum, când venit pandemia peste noi și oamenii au devenit anxioși și emoționali, e un teren foarte bun să investești în felul ăsta de propagandă”, adaugă Ioniță.

Foto: Getty Images

Purtătorul de cuvânt al președinției ruse, Dmitri Peskov, a respins acuzațiile Comisiei Europene și a spus că aceste [alegații sunt nefondate și lipsite de sens](#), subliniind că documentul intern respectiv nu conține niciun exemplu specific și nu face legătura cu un organ de presă anume.

„Iar vorbim de acuzații nefondate, care în situația actuală sunt probabil rezultatul obsesiei antiruse”, a conchis Peskov.

Mai mult, președintele rus Vladimir Putin a declarat că Rusia a fost vizată de atacuri externe lansate de [inamici care transmit știri false despre coronavirus pentru a genera panică în rândul populației ruse](#).

Care e rețeta de fabricare. Cine sunt „cofetarii”

„Rețeta care funcționează de mult timp și în România este polarizarea temelor foarte controversate, care

stârnesc discuții și pasiuni foarte aprinse. Exemplu: discursul binar de tipul «noi vs. ei», arată Bârgăoanu.

Expertul în dezinformare dă ca exemplu concluziile raportului Muller, [despre amestecul Rusiei în alegerile americane](#), care poate fi luat ca un manual de referință în ceea ce privește politica preferată a Kremlinului de scindare a unei societăți și de inducere a stării de nesiguranță și neîncredere.

„În primul rând, se identifică elementele cu potențial polarizator. Care sunt temele care pot scinda o societate? Odată identificate, se trece la identificarea publicului care e fie pro fie contra”, explică Bârgăoanu.

Conform lui Pârvulescu, „cofetarii” care prepară ingredientele acestor rețete specifice propagandei sunt specialiști care își cunosc bine meseria.

„Sunt echipe mixte de sociologi, psihologi și agenți secreți care lucrează la acest ingredient, adaptate specificului local”

Iar în România, la fel ca în întreaga lume liberă, oamenii își pun la vedere datele personale. Facebook-ul a devenit un instrumentul ideal de spionaj. Eficient și la îndemână.

„Oamenii își pun toate datele acolo. Și le pun cu dezinvoltură, ceea ce îi face ușor identificabili. Preferințele, vârsta, locurile pe unde ai fost permit încadrarea lor într-un anumit tip și distribuirea unui anumit tip de informații”, spune Pârvulescu.

Care e scopul final al dezinformărilor și știrilor false

„Ce se face? Se atacă sistemul de drepturi ale omului, fundamentul democrației”, spune Pârvulescu.

Astfel, ideea principală este că această criză provocată de pandemie reprezintă eșecul democrației. Soluția: e nevoie de o mână forte, lăsați-o mai moale cu drepturile și libertățile.

Foto: Getty Images

„E un slogan care se reproduce, acela al incapacității democrațiilor în lupta contra coronavirusului. Avem, pe de o parte, exemplara mobilizare a Chinei, care a reușit să reducă numărul de victime. Pe câți nu ați auzit în România să dea ca exemplu, iată, China!”, precizează analistul politic.

„Ce contează e decredibilizarea instituțiilor democratice occidentale, slăbirea încrederii în structurile europene”, adaugă Sorin Ioniță.

Care e baza democrației? Drepturile omului, explică Pârvulescu.

„Este vorba, în acest caz, de ineficiența drepturilor omului, în lupta pentru protejarea cetățeanului.

Ideea: cetățeanul e mai bine protejat în regimurile de mână-forte. Iată ce bună demonstrație, drepturile individuale se întorc împotriva dreptului colectiv”.

Iar algoritmi Facebook și Google au devenit, astfel, în aceste vremuri, cei mai buni cărăuși ai dezinformărilor venite de la Răsărit.

Foto: Getty Images

Sorin Ioniță e de părere că, în prezent, sistemul rus de dezinformare nu mai e unul piramidal, care funcționează strict, de sus în jos, la ordinul unor generali KGB. „Este un sistem destul de descentralizat. Are și numeroși actori statali, precum întreaga medie de stat, cu numeroasele canale, de la televiziuni, până la Sputnik, stații de radio”.

În acest fel, adevărații beneficiari devin extrem de greu de depistat și dovedit.

„În plus, sunt actori para-statali, actori nestatali, cum este Internet Research Agency, acea firmă din St. Petersburg, ferma de troli. Aia nu e o organizație publică, aia e o [firmă privată a unui tip](#) din categoria oligarhilor asociați în mod foarte direct cu Putin. Dar chestiile se fac pe privat. Nu bagi bani de la buget, bagi bani de la oligarh care oricum i-a sifonat din resurse publice. Scopul: să fie mai opac, să fie mai greu de ajuns la ei”, explică Ioniță.

Mecanismul de finanțare al propagandei și al știrilor false made in Russia e unul extrem de sofisticat.

„De la Kremlin practic nici nu se dă ordin. Se dă așa, din când în când, direcția mare, printr-un discurs. Pe urmă toți agenții și actorii se activează. Uneori, chiar concurează între ei, se calcă pe picioare. E foarte mult ferment, creativitate, inventivitate”

Cum putem depista ingredientele informațiilor false și ale teoriilor conspiraționiste

Alina Bârgăoanu a identificat trei tipuri specifice de dezinformare și precizează că granițele dintre acestea sunt greu de trasat.

„În spectrul de dezordine informațională intră trei manifestări principale: *missinformation*, *disinformation* și a treia parte, cea mai nocivă, *malinformation*, în engleză. Și în limba română ar trebui să ne pregătim să introducem acest termen, de «a malinforma», după exemplul «a maltrata»”, consideră specialistul român în știri false și dezinformare.

În ceea ce privește principalele teme de dezbateri, Bârgăoanu a identificat trei „narrative” principale

O primă temă se referă la natura fabricată a virusului

Ideea principală este a mâinii criminale care a născocit covidul. „De aici, încep diferențele: virusul e ori fabricat în SUA, ori în China, ori în Israel. Apoi, diferă scopurile pentru care a fost scăpat: a fost lansat cu bune intenții pentru a impune o nouă ordine mondială, sau pentru a încetini procesul de îmbătrânire a populației. Există un fir comun, dar internițiile diferă”, spune specialistul consultat de Digi24.ro.

Al doilea mare calup de narrative se referă la leacurile minune

Am avut, astfel, în România, pe lângă vitamina C, bicarbonatul amestecat cu lămâie, oțetul, apa sărată. „Sunt narrative care au circulat și pe tv-uri și pe mesageria WhatsApp sau Facebook. Ca o paranteză, aici mai avem vaccinurile descoperite sau furate din România, ori medicamentele ieftine ținute departe, pentru a umple conturile Big Pharma”, apreciază Alina Bârgăoanu.

Al treilea calup narativ merge pe ideea că totul e o conspirație

Practic, totul e parte a agendei de impunere a avaccinării obligatorii, idee cuplată, conform lui Bârgăoanu, cu mișcările anti-vacciniste anterioare și ideea că totul e o conspirație împotriva familiei tradiționale și a valorilor conservatoare.

„Acestea le-am identificat eu, dar temele evoluează și se adaptează și felului în care evoluează lucrurile în viața reală. Acum estimez că tema distrugerii familiei tradiționale se va amplifica pe fondul deciziei de a ține bisericile închise pe perioada Paștelui”, afirmă specialistul.

De asemenea, orice dezinformare sau știre falsă (indiferent de sursa ei) are un portret-robot specific.

„În primul rând, se identifică dacă se încadrează într-o temă conspiraționistă care face parte din cele trei narrative principale. Acesta e primul semnal de alarmă”, declară Bârgăoanu.

„Un al doilea semnal de alarmă îl reprezintă așa-numiții markeri retorici. Mesajele de genul «lămurește-te singur», sau «Adevărul pe care nu ți l-a spus nimeni până acum». Cred că aceste mecanisme de viralizare ar trebui să ne pună în gardă că avem de-a face cu mesaje care mizează pe faptul că, mai ales acum, când suntem izolați în propriile case, nu putem avea discuții față în față”, avertizează Bârgăoanu.

„Majoritatea subiectelor sunt complexe, depășesc chiar pe cei mai buni specialiști, atunci când apar mesaje d-astea, ar trebui să ne pună în gardă”, adaugă specialistul în dezinformare.

Atenție la troli și la idioții utili. Care se pot afla de ambele părți ale baricadei

„Ce s-a întâmplat în SUA e faptul că trolii asociați cu fabrica de troli de la St. Petersburg au investit în temele respective pe ambele poziții. Au investit în troli care să atace tema dintr-un anumit punct de vedere și au investit în egală măsură și în trolii care erau de acord cu tema respectivă”, consideră expertul român în fake-news.

Foto: Getty Images

„Eroarea de analiză pe care cred că o facem de multe ori în România, e de a crede că astfel de demersuri sunt asociate cu o anumită parte a spațiului publicului, cu un anumit segment. Noi trebuie să identificăm temele cu potențial de polarizare. Rețeta fabricii de troli de la Sankt Petersburg e de ațâța temele, indiferent care e poziția, pro sau contra”, adaugă Alina Bârgăoanu.

„Mai cu toții suntem prinși în această categorie, când amplificăm anumite mesaje, fără să vrem. E foarte ușor să cazii în sindromul de super-încredere. Și să spui că nu mi se poate întâmpla mie”.

Pe lângă troli, avem și categoria imensă a idioților utili.

„Idioții utili sunt și sinceri”, apreciază Sorin Ioniță. „Ei cred într-un mesaj al surselor de dezinformare și îl propagă din convingere. Asta e o categorie. Dar sunt și cei care o propagă interesat. Există două categorii: pragmaticii și idioții utili. Și balanța între ei e schimbătoare. Pragmaticii se bagă imediat de unde simt vântul puterii”, declară Ioniță.

Posibilă explicație la motivele pentru care propaganda rusă a țintit cu vitamina C înspre România

După cum afirmă Pârvulescu, autorii propagandei și ai dezinformărilor au grijă să sculpteze fiecare mit sau știre falsă pe un specific național. Care este legătura între vitamina C, leacul minune contra Covid-19 și specificul românesc, în acest caz?

„De ce se leagă vitamina C? Ea se leagă de o întreagă lume. Se leagă de citrice. Pentru o întreagă generație, citricele au fost interzise. Ele sunt fructul interzis, din perioada comunistă. În condițiile astea, e posibil să se fi speculat în direcția asta. E posibil să fie și o carență de vitamina C, care să existe în România. E ceva. Vitamina C pare nevinovată. E simplu de obținut. E la îndemâna oricui. Pentru ce mai e nevoie de vaccin, medicamente, rețete pe care să le așteptăm cu lunile, când deja avem vitamina C? În felul acesta, sădești neîncredere”, conchide analistul politic.

Acest tip de război informațional va continua. În unele birouri cu uși capitonate, sau simple apartamente de bloc, generali, troli, pragmatici sau simpli idioți vor continua să raporteze victorii, vor transmite ordine sau cuvinte grele, de ocară, în caz de eșec. Suflete îngrămădite între zidurile fermelor de troli vor continua să aștepte semnăle venite de nicăieri, pentru a fi trezite ca după un somn adânc. Simpli oameni închiși între pereții apartamentelor de restricție impuse de pandemie vor rade apoi în hohote sau se vor înspăimânta după citirea ultimelor informații din domeniu.

Oricât de paradoxal ar suna, în serviciile de informații, informațiile sunt, de fapt, lucrurile cele mai lipsite de valoare, după cum afirmă scriitorul britanic John Le Carre.

Informațiile, oricât de secrete ar fi, sunt perene. De aceea, cea mai importantă valoare pentru servicii sunt oamenii. E un clișeu devenit atât de banal încât îl putem auzi în cadrul oricărui interviu de angajare.

Iar serviciile de informații fix asta fac: în loc de informații, preferă să colecționeze oameni. O colecție de oameni. O fermă de surse. Sau de troli. De idioți utili sau generali plini de importanță.